

OPMERKINGEN OVER HET NOMENCLATUUR- RAPPORT

door G. A. OVERDIJKINK.

(Uitgesproken op de Algemeene Vergadering der N.B.V.
te Arnhem op 27 Mei 1932).

De nomenclatuur Commissie geeft in haar rapport in de lijst der houtsoorten naast de meest juiste wetenschappelijke naam en te verwerpen naam, de „gewone” naam.

De vraag komt dadelijk op, wat onder „gewone” naam moet worden verstaan. M.i. moet dit zijn de Nederlandsche naam, waarvan de vakmensen zich het meest algemeen in de spreek- en schrijftaal bedienen. Afwijking daarvan is alleen dan gemotiveerd als over de algemeenheid ernstige twijfel bestaat en dientengevolge verwarring voorkomt. De vaststelling van de „gewone” naam mag m.i. géén kwestie van wetenschappelijken aard zijn, maar moet zuiver practisch worden opgevat. Wetenschappelijke juistheid moet hierbij m.i. althans een ondergeschikte rol spelen.

Gaan we de gewone namen na voor de hoofdhoutsoorten van de geslachten Pinus, Picea en Abies, dan zijn die thans groveden, fijnspar en zilverspar. In de spreektaal is bij de groveden het bijvoegelijke naamwoord grove geheel samengegroeid met den. We spreken namelijk van groveden en niet van gróve den. De naam den voor het geslacht Pinus is al zeer oud. Vermoedelijk zal die afkomstig zijn van het Duitse Tanne, de oude verzamelnaam voor de geslachten Pinus, Picea en Abies. Of de naam den inderdaad de oudste is, is m.i. niet van groote beteekenis. Wellicht is mastboom nog ouder, de naam die we reeds in 1514 aantreffen in een rekening van Hendrik Montens, welke rekening is gepubliceerd door Jhr. Mr. de Geer in „De dennenteelt in Noord-Brabant”. Bij het nagaan, welke namen zoo al zijn voorgekomen, wordt het volgende gevonden.

In het Cruyt-Boeck van 1554 spreekt Dodonaeus van „wilden Pijnboom ende Vuerenhout”. Abraham Muntinghe heeft het in „Nauwkeurige Beschrijving der Aardgewassen” van 1696 over denneboom, of pekboom en pijnboom.

In het Markeboek van het Speulderbosch wordt in 1778 het eerst over „dennesaaijen” gesproken en na dien treft men in de rekeningen herhaaldelijk den aankoop van „denne-saat” aan.

In de „Korte Verhandeling v/d boomen, Heesters en Hout-

agtige Kruidgewassen" van een onbekend schrijver van 1790 wordt de „Pinus sylvestris" wilde pijnboom genoemd en het geslacht Pinus, „Pijnboom, Harstboom, Vuurenboom". Blijkbaar heeft de schrijver zich hoofdzakelijk georiënteerd op Frankrijk en Engeland, want hij geeft wel de Fransche en Engelsche namen, doch niet de Duitsche.

In 1791 heeft Hendrik Roelofs het over grove-Mastden.

In 1800 schrijft A. P. T w e n t over masten en dennen. A. P. R. C. v a n d e B o r c h te Verwolde heeft het in 1802 in zijn „Proeven! wegens het aanleggen van onbebouwde gronden tot dennen- of sparreboschen" over de ordinaire grove Dennen. In 1806 geeft hij een verhandeling over den Schotsche spar of grove-den, waarin hij ook nog den naam Bredasche den gebruikt. In een verhandeling over de Ned. Woudboomen van denzelfden schrijver wordt de groveden, gewone grove den, Schotsche spar en mastpijn genoemd.

In 1819 schrijft Jhr. W. B a r v. G. over gewone of grove den of mastboom.

Van ongeveer 1800 dateert een bericht van een onbekend schrijver wegens het teelen en planten van Mast- of dennenboschen. 1825. F. A. H u b e r t geeft een „Korte handleiding tot de aankweeking der wilde pijnboomen ook genaamd Grove Sparre, Grove Denne, Fichte". Van 1842 dateert een verhandeling van W. K. v a n G e n n e p over de meest gebruikelijke wijze van den aanleg van dennenboschen. Uit een plaat in een prentbijbel van 1845, om in de chronologische volgorde te blijven, komt wel zeer duidelijk uit, hoe de naam den voor de Pinus sylvestris toen reeds was ingeburgerd. Bij de bijbeltekst „Huult O, dennen, want de cederen zijn gevallen" wordt een afbeelding gegeven van den „Pinus sylvestris!"

1851. In een vertaling van een Fransch werk van G i h o u l door A. J. d e B r u y n „de Boschcultuur der pijn- en dennenboomen en der aanverwante soorten" worden onderscheiden „wilde pijnboom", „gewone of zilverkleurige den" en „fijne of witte den". Merkwaardig is het dat in dien tijd onze boschbouwlitteratuur door een veearts 1ste klasse, paardenarts bij het leger werd verrijkt. In de tekst wordt herhaaldelijk „den" in plaats van de bedoelde „pijn" gebruikt.

1855. U i l k e n s noemt de „Pinus sylvestris" dennen pijnboomen, maar in zijn beschrijvingen heeft hij het echter herhaaldelijk over dennenboom en den grove den.

1856/57. R. W. d e B o e r noemt in „Bijdragen tot de kennis van de Houtteelt" het geslacht Pinus de pijnboom of den. Pinus sylvestris noemt hij grove den, Picea fijne spar en Abies zilverspar.

1862. Dezelfde heeft het in de „Handleiding voor de Houtteelt" over grove den en over dennenboschen.

1891. Tutein Nolthenius geeft in zijn door de Heidemaatschappij uitgegeven boek alleen den naam groveden.

1899. Heymans en Thyse geven als titel aan één van hun populaire werkjes „Hei en dennen”.

1910. In de Zakflora van Suringar heet *Pinus silvestris* alleen groveden.

1911. In de flora van Heukels van 1911 wordt de *Pinus silvestris* uitsluitend groveden genoemd, blijkbaar een wijziging van de flora van 1907, waar volgens het rapport van de commissie ook de naam pijn wordt aangegeven.

1923. In de Houtsoorten door Houtzagers en de Koning wordt de *Pinus silvestris* groveden genoemd, *Picea excelsa* fijnspar en *Abies pectinata* de zilverspar.

1924. J. P. van Lonkhuyzen geeft in „De Houtteelt” dezelfde namen.

In Oosthoeks encyclopaedie komt alleen de naam den en groveden voor en niet de pijn. Hetzelfde is het geval met „t Zoeklicht”.

Met deze aanhalingen en met die in het rapport van de Commissie zal de litteratuur op dit gebied ongetwijfeld nog lang niet uitgeput zijn.

Er blijkt m.i. echter wel zeer duidelijk uit hoe men hoe langer hoe meer den naam groveden is gaan gebruiken. De naam pijn wordt wel is waar ook aangetroffen maar veelal slechts naast dien van den en groveden of wel werd de naam pijnboom als verzamelnaam voor naaldhout gebruikt.

Er valt m.i. te constateeren, dat de naam pijn uit de spreektaal is verdwenen en geheel naar de dichtertelijke taal is verhuisd.

De vraag is thans of er inderdaad noodzaak bestaat in de thans gebruikelijke namen verandering te brengen in het bijzonder ten aanzien van de geslachten *Pinus*, *Picea* en *Abies*. De commissie is „van meening dat de thans bestaande toestand der benaming verwarrend werkt, niet verenigbaar is met de beteekenis en het wetenschappelijk peil van den boschbouw in ons land en daarom zoo spoedig mogelijk dient plaats te maken voor een geordenden toestand, met doeltreffende zooveel mogelijk op historischen grondslag rustende benamingen”.

De verwarring wordt in het rapport nader uitgewerkt en zou hierin bestaan, dat de naam *den* zoowel voor *Pinus*, *Picea* en *Abies* wordt gebruikt, terwijl de naam *spar* voor *Picea* en *Abies* dooreen wordt gebruikt. Het is de commissie blijkbaar ontgaan dat de naam *spar* in de provincie Utrecht ook voor *Pinus* wordt gebezigd. Voorts zou de bijvoeging „groveden” voor *Pinus silvestris* niet juist zijn, omdat er nog verscheidene *Pinus*-soorten in ons land worden aangetroffen, die meer op deze bijvoeging „groveden” aanspraak maken. De

bijvoeging grove is echter reeds zoodanig met *den* samengegroeid, dat bij het gebruik van dien naam geheel niet meer aan „grove” wordt gedacht en zooals reeds werd opgemerkt, spreekt men van groveden. Theoretisch mag het „grove” voor den wellicht minder logisch zijn, maar de praktijk ondervindt daar geheel geen hinder van en het werkt ook geen verwarring in de hand. Dat de naam groveden minder fraai is, doet m.i. niets ter zake, het gaat toch hier om een naam, die de historie heeft gevormd en die *gebruiksnaam* is.

Thans kom ik tot de vraag of het inderdaad gewenscht is nieuwe namen in te voeren. Is de verwarring zoo chaotisch, dat deze niet vereenigbaar is met de beteekenis en het wetenschappelijk peil van den boschbouw in ons land? Ik ben van meening, dat we het wetenschappelijk peil van onzen boschbouw met een gerust geweten geheel buiten de kwestie van eventueele naamsverwarring kunnen laten. De wetenschap heeft aan geen andere naamsaanduiding behoefte dan aan de wetenschappelijke benaming. Was dit n.l. niet het geval dan zou het noodig zijn voor alle houtsoorten over „gewone” namen te beschikken en hieraan ontbreken er nog zeer veel.

Dan blijft nog over het verband tusschen de naamsverwarring en de beteekenis van den boschbouw in ons land. Dat niet kan worden gesproken van algemeen geldende benamingen is aan geen twijfel onderhevig, maar algemeen dan ook slechts in den uitgebreiden zin van „over het geheele land en door iedereen”.

Wel staat m.i. vast dat er thans voldoende eenheid bestaat in de kringen van de eigenlijke vakmensen van hoog tot laag, dank zij de opleiding en de boschbouwlitteratuur, die meer en meer is verbeterd en ontwikkeld. En aangezien de vakmensen aan onzen boschbouw zijne beteekenis geven behoeven we ons in dit verband dus geen zorgen te maken. Naar mijne meening bestaat er in de kringen van de vakmensen geenerlei behoefte de thans gebruikelijke namen te gaan veranderen, omdat deze volkomen aan het doel beantwoorden. Het invoeren van nieuwe namen zal in deze kringen slechts verwarring kunnen gaan scheppen.

De naamsverwarring die de commissie op het oog heeft, schuilt echter in hoofdzaak bij de *leeken*. En zou nu de Ned. Boschbouwvereniging, de Heidemij., het Staatsboschbeheer, de Landbouwhoogeschool en het Rijksboschbouwproefstation door het invoeren van drie verschillend luidende namen voor de geslachten *Pinus*, *Picea* en *Abies* werkelijk in staat zijn de naamsverwarring bij de leeken op boschbouwgebied op te heffen of beteekenende invloed uit te oefenen op het spraakgebruik, laat staan in enkele jaren? Zullen we de Brabander zijn mast kunnen laten prijs geven, de Utrechter naar zijn spar en de Veluwnaar zijn den? Hoeveel méér

zijn er nog niet, die geen den van een spar en een spar van een zilverspar kunnen onderscheiden en uit dien hoofde reeds allerlei namen dooreen gebruiken voor alles wat naalden draagt. Ik ben dan ook van meening, dat met naamsverandering niets te bereiken valt, integendeel. Het zal m.i. tot gevolg hebben dat het doel, het meerdere eenheid brengen in de nomenclatuur der houtsoorten, voorbij zal worden gestreefd, door verwarring te scheppen dáár waar deze thans niet is. Laten we dus vooral niets gaan veranderen en de uitspraak van de commissie ter harte nemen, „dat het in het „algemeen niet wenschelijk is om een gebruikelijken naam „voor een der boomsorten, vooral niet van onze voornaam- „ste' soort, door een anderen te vervangen”.

Ik ben hiermee aan het einde van mijn betoog aangaande de m.i. belangrijke kwestie van naamsbehoud van onze groveden, fijnspar en zilverspar.

Thans zij het mij veroorloofd nog iets op te merken ten aanzien van enkele andere gewone namen uit de lijst, *Castanea sativa* Mill., de tamme kastanje zou moeten worden omgedoopt in „gewone” kastanje, terwijl de wilde kastanje voortaan paardekastanje zou moeten heten. Het is mij niet duidelijk, waarom de algemeen gebruikelijke naam van tamme kastanje moet worden omgedoopt, te minder als voor wilde kastanje de ook dikwijls gebruikte naam paardekastanje wordt vastgesteld.

De aanduiding tamme geeft thans de eetbaarheid van de vruchten aan. Men zal de *gewone* kastanje houden voor de kastanje, die men gewoonlijk ziet, dat is de paardekastanje. De naam *gewone* kastanje, hoewel die wetenschappelijk wellicht juist mag zijn, zal m.i. verwarring geven, te meer waar de naam kastanje in de samenstelling paardekastanje blijft gehandhaafd. Ik ben er dan ook voor den naam tamme kastanje te handhaven.

Voorts ben ik tégen de naamsverandering van de *acacia* in *Robinia*. Het mag waar zijn dat de naam *acacia* wetenschappelijk geheel te verwerpen is, maar daar gaat het hier niet om. Het komt bij de gewone namen slechts aan op den *gebruikelijken* naam. De naam *acacia* is zoodanig ingeburgerd dat bij het gebruik ervan niemand denkt aan de echte *acacia*, die we ook niet zullen aantreffen, omdat die niet inheemsch is. Verwarring geeft deze naam als gebruiksnaam in de praktijk zeker niet. Noodzaak tot wijziging is er m.i. dan ook niet, zoodat er m.i. ook geen aanleiding is om deze te veranderen.

Voor de *lariks* is als „gewone” naam *lork* aangegeven. Dat de naam *lariks* meer is ingeburgerd dan *lork* bewijst de commissie zelf door in de toelichting te spreken over *lariks*.

Ik geloof dan ook dat aan lariks de voorkeur moet worden gegeven. Lork klinkt wellicht welluidender, maar lariks heeft zeker al meer burgerrecht verkregen.

In het algemeen komt het mij voor, dat met de gewone namen te veel is gehandeld in den geest van de wetenschappelijke namen. Bij de wetenschappelijke namen is het inderdaad gewenscht in het belang van het internationaal gebruik, dat deze volgens een vast beginsel worden gewijzigd. Bij de gewone naam komt het echter niet in de eerste plaats aan op wetenschappelijke juistheid, maar op de vaststelling van de meest gebruikelijke Nederlandsche naam. De motieven, die de Commissie b.v. aanvoert voor het veranderen van namen als tamme kastanje en moeraseik zijn m.i. dan ook niet op hun plaats.

De vraag kan tenslotte worden gesteld of het eigenlijk wel zin heeft om gewone namen vast te stellen, als men daarbij slechts als richtlijn de in de spreek- en schrijftaal gebruikelijke namen neemt. Ook in dit geval lijkt mij zulks van beteekenis, want indien de vakmensen zooveel mogelijk er toe medewerken, de vastgestelde namen te gebruiken dan wordt ten minste voorkomen, dat die namen telkens en geleidelijk aan zich wijzigen.
